

ATLAS

12. INTERNATIONAL CONGRESS ON ADVANCED
SCIENTIFIC STUDIES AND INTERDISCIPLINARY
RESEARCH

July 1-3, 2024 - Paris \ FRANCE

PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARDAŞLAR

Merve KIDIRYUZ

ISBN: 978-625-367-773-2

ATLAS-XII

INTERNATIONAL CONGRESS ON ADVANCED SCIENTIFIC STUDIES AND INTERDISCIPLINARY RESEARCH

July 1-3, 2024 - Paris \ FRANCE

PROCEEDINGS BOOK

EDITORS:

Assoc. Prof. Dr. Ahmet KARDAŞLAR

Merve KIDIRYUZ

All rights of this book belong to IKSAD Publishing
House Authors are responsible both ethically and
jurisdictionally IKSAD Publications - 2024©

Issued: 20.07.2024

ISBN: 978-625-367-773-2

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

ATLAS 12th INTERNATIONAL CONGRESS ON ADVANCED SCIENTIFIC STUDIES AND
INTERDISCIPLINARY RESEARCH

DATE AND PLACE

July 1-3, 2024 - Paris- FRANCE

ORGANIZATION

Economic Development and Social Research Institute (IKSAD)

ATLAS Journal International Refereed Journal on Social Sciences

PARTICIPANTS COUNTRY (20 countries)

Croatia, Albania, Indonesia, Portugal, Türkiye, Vietnam, Nigeria, Poland, Georgia, Morocco, Azerbaijan, Tunisia, France, Romania, Italy, Philippines, S. Korea, Uzbekistan, Kosovo, Spain.

Total Accepted Article: 126

Total Rejected Papers: 21

Accepted Article (Türkiye): 44

Accepted Article (Other Countries): 82

NÛH SÛRESİNİN BELÂGAT AÇISINDAN İNCELENMESİ ANALYSING THE SURAH OF NÛH IN TERMS OF RHETORIC

Doç. Dr. Ahmet TEKİN

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Arap Dili ve Belagatı Ana Bilim Dalı, Artuklu Mardin. orcid.org/0000-0002-3402-2895

Mehmet ÇETİN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Doktora Öğrencisi Artuklu Mardin. orcid.org/0000-0002-4650-8876

ÖZET

İslam dininin temel kaynağını teşkil eden Kur'ân-ı Kerim Arapça olarak indirilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'in evrensel olduğu inancından hareketle ihtiva ettiği ilkeleri dünyanın dört bir yanına ulaştırılma gayretleri sonucu fetihler hızlanmış, İslam coğrafyasının sınırları genişlemiş ve Arap olmayan diğer milletler İslam'a girmiştir. Arapların içine 'acemlerin karışması sonucu başta Kur'ân'ı Kerim'in bazı ayetlerinin yanlış okunması olmak üzere dilde bariz hatalar ortaya çıkmıştır. Bu durumun farkına varan âlimler, bunun önüne geçmek ve 'acemlerin Arapçayı daha kolay öğrenmelerini sağlamak amacıyla dil kurallarının tespitine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Arap dili ile ilgili yapılan çalışmalardan biri de belagata yönelik çalışmalardır. Kur'ân-ı Hâkim, "düzgün ve yerinde söz söyleme usul ve kaidelerini inceleyen" belâgat ilminin alt dallarından olan meânî, beyân ve bedî' kapsamına giren birçok edebi sanatları ihtiva etmektedir. Diğer taraftan belâgat ilmi, Kur'ân-ı Kerim'in anlaşılması noktasında da önemli bir yere sahiptir. Zira Kur'ân-ı Hâkim'in îcazı ve i'câzı belagat ilmiyle daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Nûh sûresi, Mekke'de nazil olup 28 ayetten oluşmaktadır. Sûre adını 1, 21 ve 26. Ayetlerinde geçen Nûh kelimesinden almıştır. Bu sûrede Hz. Nûh'un Allah tarafından peygamber olarak gönderilmesinden, onun tebliğ faaliyetlerinden, tevhit inancına davet, Allah'a kulluk etmek, peygambere itaat etmek ve Hz. Nûh'un asi ve münkir kavmine yaptığı bedduadan bahsedilmektedir. Nûh sûresi belâgat ilmi açısından incelendiğinde içerisinde belâgat ilminin alt disiplinlerinden olan beyân, meânî ve bedî' ilmi açısından birçok edebi sanatı barındırdığı görülmektedir. Bu çalışmada sırasıyla beyan, meânî ve bedî' açısından Nûh sûresi incelenmiş, tespit edilen edebi sanatlar hakkında kısaca bilgi verildikten sonra ayetlerin tahlili yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Belâgat, Kur'ân, Nûh Sûresi.

ABSTRACT

The Qur'an, which constitutes the main source of Islam, was revealed in Arabic. Based on the belief that the Qur'an is universal, conquests accelerated, the borders of the Islamic geography expanded and other non-Arab nations entered Islam as a result of the efforts to convey the principles it contains to all corners of the world. As a result of the mixing of 'Persians' among the Arabs, obvious errors in the language, especially the misreading of some verses of the Qur'an, emerged. The scholars who realised this situation started to work on the determination of language rules in order to prevent this and to enable the 'Persians to learn Arabic more easily.

One of the studies on the Arabic language is the studies on rhetoric. The Qur'an contains many literary arts that fall within the scope of meânî, beyân and bedî', which are the sub-branches of the science of eloquence, which "examines the methods and principles of proper and proper speech". On the other hand, the science of eloquence has an important place in the understanding of the Holy Qur'an. This is because the ijaz and i'jâz of the Qur'ân al-Hâkim are understood more clearly with the science of eloquence. Surah Nûh was revealed in Mecca and consists of 28 verses. The sûrah is named after the word Nûh in verses 1, 21 and 26. In this sûrah, the sending of Prophet Noah as a prophet by Allah, his missionary activities, invitation to the belief of monotheism, worshipping Allah, obeying the prophet and the curse of Prophet Noah to his rebellious and disbelieving people are mentioned. When the surah of Nûh is analysed in terms of rhetoric, it is seen that it contains many literary arts in terms of beyân, meânî and bedî', which are sub-disciplines of rhetoric. In this study, the surah of Nûh is analysed in terms of declaration, meânî and bedî' respectively, and the verses are analysed after giving brief information about the literary arts identified.

Key Words: Arabic Language, Rhetoric, Qur'an, Surah of Nûh.

Giriş

بَلَّغٌ , بَلَّغٌ fiilinin masdarı olan belagat kelimesi, sözlükte “sözün fasih ve açık seçik olması” manasına gelmektedir. İstılahta ise biri meleke, diğeri ilim olmak üzere iki manada kullanılmıştır. Meleke olarak belagat, sözün, fasih olmakla beraber yer ve zamana da uygun olmasıdır. Belagat insanda doğuştan var olan bir melekedir. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de, “*O insanı yarattı ve ona beyânı (düşündüğünü açıklamayı) öğretti*”¹ buyurulmaktadır. Dolayısıyla belagat henüz ilim haline gelmeden önce meleke olarak şair, yazar ve hatiplerde hatta halkın dilinde mevcuttu. Bu nedenle sonraları birer belagat terimi kabul edilecek olan teşbih, mecaz, istiare, takdim, tehir, cinas, mutabakat vb. edebî sanatlar her dil ve kültürde daima kullanılmıştır.² İlim olarak düzgün ve yerinde söz söyleme usul ve kaidelerini inceleyen belâgat, meânî, beyân ve bedî’ olmak üzere üç ilimden oluşmaktadır. Meânî, sözün mukteza-yı hale yani yer ve zamana uygun olmasına dair kuralları ele alan ilim dalıdır; beyan, maksadı açık bir şekilde ve değişik yollarla ifade etme usullerini inceleyen ilim dalıdır; Bedî' ise, mukteza-yı hale uygun fasih sözü, nasıl güzelleştireceğimizi öğreten ilim dalıdır.³

Arap dili ve edebiyatıyla ilgili ilimler arasında bağımsızlığına en geç kavuşan ilim belagat ilmidir. Belagat ilmi, bağımsız hale gelinceye kadar tarihî gelişimine ve ihtiva ettiği konuların ağırlığına göre mecaz ve fesahat, beyân, bedî’, nakdü’şî’r, es-sinâateyn, fesahat, belagat, delâilü’l-i’câz, meânî ve beyân, ulûmü’l-belaga ve meânî, beyâ ve bedî’ adlarıyla anılmıştır.⁴Sûreler isimlerini, ihtiva ettikleri garip bir kelimedenden, kıssasını ihtiva ettiği peygamberlerin isimlerinden ve bahsettikleri kabile ve kavimlerin adlarından almışlardır.⁵ Nûh

¹ er-Rahmân 55/3-4.

² Hulusi Kılıç, “Belâgat”, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 1992, 5/380-383.

³ Ali Bulut, el-Belâgatu’l-Muyessere, 22. Bakı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2022, s. 22.

⁴ Ali Bulut, el-Belâgatu’l-Muyessere, 22. Bakı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2022, s. 22.

⁵ İsmail Cerrahoğlu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1983, S. 59.

sûresi de adını, 1, 21 ve 26. Ayetlerinde geçen Nûh kelimesinden almıştır. Kaynakların çoğunda bu sûrenin adı (سورة نوح) Nûh sûresi olarak geçmektedir. Buhârî gibi bazı kaynaklarda da (إِنَّا أَرْسَلْنَا) سؤرة (سورة) Sûretu İnnâ Erselna şeklinde geçmektedir.⁶ Bu sûrede Hz. Nûh'un Allah tarafından peygamber olarak gönderilmesinden, onun tebliğ faaliyetlerinden, tevhit inancına davet, Allah'a kulluk etmek, peygambere itaat etmekten ve Hz. Nûh'un asi ve münkir kavmine yaptığı bedduadan bahsedilmektedir.⁷ Sûrenin muhtevasını iki bölüm şeklinde ele alıp incelemek mümkündür. Birinci bölüm (1-20. Ayetler) Hz. Nûh'un peygamber olarak kavmine gönderildiğini ve kendilerine elîm bir azap gelmezden evvel onları ikaz etmekle görevlendirildiğini ifade eden ayetlerle başlar. Akabinde Hz. Nûh'un (a.s.) kavmine hitap üslubuna değinilerek onları Allah'a kulluk edip saygı göstermeye ve kendi peygamberliğini kabul edip saffında yer almaya davet ettiği belirtilmiştir. Bu yolu takip ettikleri takdirde Allah'ın bağışlamasına mazhar olacakları bildirilmiştir. Hz. Nûh'un gece gündüz, açık gizli sürekli kavmini hak dine davet ettiği ifade edilmiştir.⁸ Sûrenin ikinci bölümü (21-28. Ayetler) Hz. Nûh'un kavmini Allah'a şikayetiyle başlamaktadır. Hz. Nûh uzun yıllar kavmini hakka davet etmiş, lakin onlar bu davete icabet etmemişlerdir. Hz. Nûh kavminin ıslah olmayacağını anlayınca onların yok edilip nesillerinin kurutulmasını Allah'tan istemiş, bunun üzerine onların boğulduğu anlatılmıştır. Sûre Hz. Nûh'un kendine, anne babasına, ailesine ve tüm Müminler için yaptığı dua ve zalimler için yaptığı beddua ile son bulmuştur.⁹

1. Nûh Sûresinde Beyân İlmîne Dair Belagat Sanatları

1.1. Teşbih

شبه fiilinin masdarı olan teşbih kelimesi sözlükte, “benzetmek” manasına gelmektedir.¹⁰ İstılahta ise, bir şeyin veya şeylerin başkalarıyla bir veya birden fazla vasıfta ortak olduklarını ifade etmektir.¹¹

Teşbihin dört tane unsuru vardır.

1. Müşebbeh (benzeyen)
2. Müşebbehün bih (kendisine benzetilen)
3. Vech-i Şebeh
4. Teşbih edatı.¹²

Vech-i şebeh ve teşbih edatının zikredilip edilmemesine göre teşbih beş kısma ayrılmaktadır.

⁶ el-Buhârî, Tefsîr, 71.

⁷ Bkz. Nûh, 71/1-28; M. Kâmil Yaşaroğlu, “Nûh sûresi”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 2007, 33/ 231.

⁸ Bkz. Nûh, 71/1-20; M. Kâmil Yaşaroğlu, “Nûh sûresi”, TDV, 33/231.

⁹ Bkz. Nûh, 71/1-20; M. Kâmil Yaşaroğlu, “Nûh sûresi”, TDV, 33/231.

¹⁰ Ebü't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Firûzâbâdî, el-kâmûsü'l-muhît, thk. Mektebu tahkiki't-turâs fi müessesti'r-risâleh, 6. Baskı, Dîmiş 1998, Müessesti'r-risâleh, s. 1247.

¹¹ 'Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatü'l-Vadiha, thk, Kasım Muhammed Nurî, Mektebetu Dâri'l-Fecr, 1. Baskı, Beyrut 2014, s. 37.

¹² 'Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatü'l-Vadiha, s. 37.

1. Teşbih-i Mürsel. Teşbih edatının zikredildiği teşbihtir.
2. Teşbih-i Müekked. Teşbih edatının zikredilmediği teşbihtir.
3. Teşbih-i Mufassal. Vech-i şebelin açık bir şekilde zikredildiği teşbihtir.
4. Teşbih-i Mücmel. Vech-i şebelin açık bir şekilde zikredilmediği teşbihtir.
5. Teşbih-i Belîğ. Vech-i şebelin ve teşbih edatının zikredilmediği teşbihtir.¹³

(16) وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا

“Onların içinde nasıl ayı, bir ışık, güneşi de bir kandil yapmıştır?”

Bu ayet-i kerimede güneş manasına gelen الشَّمْسُ, kandil manasındaki سِرَاجًا ‘ne benzetilmek suretiyle teşbih sanatına başvurulmuştur. Teşbih edatı ve vech-i şebelin zikredilmediğinden dolayı buradaki teşbih, teşbib-i belîğ kapsamına girmektedir.¹⁴

(19) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ بِسَاطًا

“Allah, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır.”¹⁵

Bu ayet-i kerimede “yeryüzü” anlamına gelen الْأَرْضُ, “üzerinde uyumak ve oturmak için yere serilen halı veya giysi” manasına gelen بِسَاطًا ‘ne benzetilerek teşbih sanatına başvurulmuştur. Burada teşbih edatı ve vech-i şebelin hazfedildiğinden dolayı teşbih-i belîğ sanatı söz konusudur.¹⁶

1. 2. Mecâz

Mecaz, lugavî ve aklî olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Mecaz-ı lugavî de kendi içerisinde mecaz-ı Mürsel ve istiare olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Bu kısımlar hakkında kısaca bilgi verilecektir.

1. 2. 1. Mecaz-ı lugavî

Mecaz-ı lugavî, gerçek manasının kastedilmesini engelleyen bir karinenin varlığıyla beraber, bir alakadan dolayı asli manasının dışında kullanılan lafızdır. Hakîkî ve mecâzi mana arasındaki alaka müşabehet ise istiare, müşabehet değil ise mecaz-ı mürsel olur.¹⁷

1. 2.1.1. Mecaz-ı Mürsel

Mecaz-ı mürsel, gerçek manasının kastedilmesini engelleyen bir karinenin varlığıyla beraber, müşabehet dışındaki bir alakadan dolayı asli manasının dışında kullanılan lafızdır. Mecaz-ı mürselin birçok alakası vardır. En meşhur olanlardan bazıları şunlardır: Cüzüyyet, küliyyet,

¹³ ‘Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatü'l-Vadiha, s. 46.

¹⁴ Muhammed el-Emîn b. ‘Abdillâh el-Ürmî el-‘Ulvî el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân fî Revâbi 'Ulûmi'l-Kur'ân, Dâru Tavku'n-Necât, Beyrût 2001, 30/280.

¹⁵ Nûh, 71/19.

¹⁶ Muhammed et-Tâhir, b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir b. ‘Âşûr et-Tûnisî, et-Tahrîr ve't-tenvîr, ed-Dâru't-Tûnisîyye li'n-neşri, Tunus 1984, 29/205; el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/279.

¹⁷ ‘Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatü'l-Vadiha, s. 130.

sebebiyyet, müsebbebiyyet, i'tibâru mâ kâne (geçmişi göz önünde bulundurmak), i'tibâru mâ yekûnu (geleceği göz önünde bulundurmak), halliyyet, mahalliyyet.¹⁸

(7) وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (7)

“Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.”¹⁹

Kulaklarına tıkadıkları şey parmakların tamamı değil, parmak uçlarıdır. Bu nedenle ayet-i kerimedeki الأصابع (parmaklar), الأناامل (parmak uçları) manasında kullanılmıştır. Beyan ilmi açısından bu durum Mecaz-ı Mürsel kapsamına girmektedir. Buradaki mecaz-ı Mürselin alakası küliyyet ve cüziyyettir.²⁰

(11) يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا (11)

“(Bağışlama dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin.”²¹

Allah tarafından gönderilen şey gökyüzü değil, gökyüzündeki yağmurdur. Bu sebeple ayet-i kerimedeki السماء (gökyüzü) kelimesi المطر (yağmur) manasında kullanılmıştır. Beyan ilmi açısından değerlendirildiğinde zikru'l-mahall irâdetu'l-hall söz konusu olduğundan dolayı mecaz-ı mürsel kapsamına girmektedir.²²

(27) إِنَّكَ إِن تَدْرُهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاَجْرًا كَفَّارًا (27)

“Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; sadece ahlâksız ve kâfir kimseler yetiştirirler.”²³

Ayet-i kerimede geçen فَاَجْرًا kelimesi “fısk ve fücür ile muttasıf olan kişi”, كَفَّارًا kelimesi de mübalağa sigası olup “çok inkâr eden” manasına gelmektedir. Yeni doğan çocukların bu vasıflarla muttasıf olmaları mümkün olmadığından dolayı burada maksat, doğan çocuklar büyüyünce fâcir ve kâfir olurlar. Dolayısıyla burada doğacak çocuklar ileride alacakları vasıflarla zikredilmişler. Bu durum beyan ilmi açısından mecaz-ı mürsel olarak değerlendirilmekte olup karinesi i'tibâri mâ yekûndur.²⁴

¹⁸ 'Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatu'l-Vadiha, s. 211.

¹⁹ Nûh, 71/7.

²⁰ el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/280; Muhammed Ali es-Sâbûnî, Safvetu't-Tefasîr, Dâru's-Sâbûnî, 1. Baskı, Kâhire 1997, 3/431.

²¹ Nûh, 71/11.

²² el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/279.

²³ Nûh, 71/27.

²⁴ İbn 'Âşûr, et-Tahrîr ve't-tenvîr, 29/214; el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/280.

1.2.1.2. İstiare

استعار filinin masdarı olan istiare kelimesi sözlükte “ödünç istemek” manasına gelmektedir.²⁵

Istilahta ise “gerçek manasının kastedilmesini engelleyen bir karinenin varlığıyla beraber, müşabehet alakasından dolayı bir lafzın asli manasının dışında kullanılmasıdır.”²⁶

İstiare, müşebbeh ve müşebbehun bihin zikredilip zikredilmemesine göre iki kısma ayrılmaktadır. Müşebbehun bih zikredilmişse istiare-i musarraha, müşebbehun bih hazfedilip onunla ilintili bir unsur zikredilmişse istiare-i mekniyye olur.²⁷ Kendisinde istiare gerçekleşe lafızın camit olup olmamasına göre de istiare iki kısma ayrılmaktadır. Kendisinde istiare gerçekleşen lafız camit bir isim istiare-i asliyye, müştak veya harf ise istiare-i tebiyye olur.²⁸

(17) وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا

“Allah, sizi (babanız Âdem’i) yerden (bitki bitirir gibi) bitirdi (yarattı).”²⁹

Bu ayet-i kerimede müşebbehün bih zikredildiği için istiare-i musarraha; kendisi ile istiare yapılan lafız fiil olduğu için de istiare-i tebiyye söz konusudur. Burada onların yaratılışı (خلقهم) nebaten (نباتا)’ne benzetilmiş daha sonra nebaten (نباتا) kelimesinden انبت fiili türetilmiştir.³⁰

1.2.2. Mecazı Akli

Mecaz-ı akli, hakiki isnada engel olan bir karinenin varlığıyla beraber, bir alakadan dolayı fiil veya fiil manasına gelen isimleri, gerçek failinden başkasına isnat etmektir. Örneğin انبت الربيع (bahar otları bitirdi) cümlesinde bitirme fiili, gerçek fail olan Allah’a değil, bahar mevsimine isnat edilmiştir. Mecazi isnat, fiilin sebebine; veya zamanına; veya mekanına; veya masdarına; veya malum bir kipi, meçhul kipe; veya meçhul kipi, malum kipe isnat etmekle yapılmaktadır.³¹

(6) فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا

“Fakat benim davetim ancak onların kaçışını artırdı.”³²

Bu ayet-i kerimede artırma fiili, gerçek fail olan Allah’a değil sebebiyetten dolayı duaya isnat edilmiştir. Bu neden burada mecaz-ı akli vardır.³³

²⁵ Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye, el-Mu'cemü'l-vasît, Dâru'd-De've, s.623.

²⁶ Hâmid 'Avnî, el-Minhâcü'l-vâdihu li'l-Belaga, el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-türâs, 3/219.

²⁷ Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatu'l-Vadiha, s. 141.

²⁸ 'Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatu'l-Vadiha, s. 155.

²⁹ Nûh, 71/17.

³⁰ el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/279.

³¹ Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatu'l-Vadiha, s. 225.

³² Nûh, 71/16.

³³ el-Hererî, Hedâiku'r-Ravhi ve'r-Reyhân, 30/279.

1.3. Kinaye

كى fiilinin masdarı olan kinaye kelimesi sözlükte “bir şeyi açık bir şekilde söylememek” manasına gelmektedir. İstilahta ise bir lafzı, asli manasına gelebilecek şekilde onun lazımında kullanmaktır. Örneğin طویل النجاد (kılıç bağı uzun) ifadesinden maksat, adamın uzun boylu ve yiğit olduğunu anlatmaktır. Bununla beraber “kılıç bağı uzun olan adam” manası kastedilebilir. Söz içinde geçen asıl ve gerçek manadaki unsura “meknî (mükennâ) bih” veya “kinaye”, bununla kendisine işaret edilen ve söz içinde geçmeyen unsura da “meknî (mükennâ) anh” adı verilmiştir.³⁴

7) (وَإِنِّي كَلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا)

“Kuşkusuz sen onları bağışlayasın diye kendilerini her davet edişimde parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, inanmamakta direndiler ve büyük bir kibir gösterdiler.”³⁵

Bu ayet-i kerimede geçen وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ (elbiselerine büründüler) ifadesi, onların Hz. Nûh’un davasından şiddetli bir şekilde yüz çevirdiklerinden kinayedir.³⁶

Nûh Sûresinde Meâni İlmîne Dair Belâgat Sanatları

1. İtnâb

اطنب fiilinin masdarı olan itnâb kelimesi sözlükte “sözü uzatmak” manasına gelmektedir. İstilahta ise bir faydadan dolayı maksadı, alışlagelmiş ibareden fazla bir ibare ile ifade etmektir.³⁷ Bir konuyu itnâb üslubuyla anlatmanın birçok yolu olup bazıları şunlardır:

Umuma delalet eden lafızdan sonra hususa delalet eden lafzı söylemek suretiyle, hususa delalet eden lafızdan sonra umuma delalet eden lafzı söylemek suretiyle, üstü kapalı anlatımdan sonra konuyu açıklamak suretiyle, ara söz yoluyla ve ek yapmak suretiyle.³⁸

(23) وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا

“Şöyle dediler: ‘Sakin ilâhlarınızı bırakmayın. Hele hele Vedd’i, Süvâ’i, Yeğûs’u, Ye’ûk’u ve Nesr’i hiç bırakmayın.’”

³⁴ Celâluddîn Muhammed b. ‘Abdirrahmâ Hatîb el-Kazvîni, Telhîsu’l-Miftah, el-Mektebetu’l-Hanîfiyye İstanbul, s. 133; Sa’düddîn Mes’ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî et-Teftâzânî, Muhtasarü’l-Meânî, el-Mektebetu’l-İslâmiyye, Midyat, s. 376; M. Edip Çağmar, Alıştırmalarla Belâgat, Ravza Yayınları 2013, s. 216-217.

³⁵ Nûh, 71/7.

³⁶ el-Herevî, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/279.

³⁷ Nusrettin Bolelli, Belâgat, 8. Bakı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi vakfı yayınları Nu: 72, İstanbul-2013 s. 366.

³⁸ Bolelli, Belâgat, s. 366.

Bu ayeti kerimede önce ilahlar (umum ifade eden bir lafız), daha sonra Vedd, Süvâ', Yeğûs ve Ye'ûk (husus ifade eden lafızlar) zikredildiğinden dolayı itnâb sanatı mevcuttur.³⁹

(28) رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا

“Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalimlerin de ancak helâkini artırır.”

Bu ayet-i kerimede hususa delalet eden lafızdan sonra, umuma delalet eden lafız zikredildiğinden dolayı itnâb sanatı vardır.⁴⁰

2. Kasr

Kasr kelimesi sözlükte “hapsetmek, tahsis etmek” manasına gelmektedir. İstılahta ise özel bir tarzda bir şeyi, başka bir şeye tahsis etmektir.⁴¹ Kasrın dört tane meşhur yöntemi vardır.

1. انما (innemâ) edatıyla yapılan kasır.
2. Nefi ve İstisna edatı ile yapılan kasır
3. بل, لا ve لكن ile atıf harfleriyle yapılan kasır.
4. Sonradan gelmesi gereken ibareyi, öne almak suretiyle.⁴²

(25) مِمَّا حَطَبْتَهُمْ أَغْرُقُوا فَأَدْخَلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا هُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا

“Hataları (küfür ve isyanları) yüzünden suda boğuldular ve cehenneme sokuldular da kendileri için Allah’tan başka yardımcıları bulamadılar.”⁴³

Bu ayet-i kerimede cârr ile mecrûr (مِمَّا حَطَبْتَهُمْ), amiline (أَغْرُقُوا)’ya mukaddem olduğundan dolayı kasrı ifade etmektedir.⁴⁴

³⁹ el-Hererî, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/280.

⁴⁰ el-Hererî, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/280.

⁴¹ Ahmed b. İbrahim b. Mustafa el-Hâşimî, Cevâhirü’l-belaga fi’l-meânî ve’l-beyâni ve’l-bedî’ thk. Yusuf es-Sameylî el-Mektebetü’l-‘Asriyye Beyrut, s. 165.

⁴² el-Hâşimî, Cevâhirü’l-belaga, s. 168.

⁴³ Nüh, 71/25.

⁴⁴ el-Hererî, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/280.

Nûh Sûresinde Bedî‘ İlmine Dair Belagat Sanatları

1. Tıbâk

Tıbâk, birbirine zıt manaları ifade eden iki kelimeyi bir cümlede zikretmektir. Bu iki kelime aynı türden (iki isim⁴⁵, iki fiil⁴⁷ veya iki harf⁴⁶) olabileceği gibi, farklı türlerden de (örneğin biri isim, diğeri fiil⁴⁸) olabilmektedir.⁴⁹

Tıbâk, tıbâkü’l-îcab ve tıbâku’s-selb olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Birbirine zıt manaları ifade eden her iki kelime de müsbet veya menfi ise tıbâkü’l-îcab, biri müsbet diğeri menfi ise tıbâku’s-selb olur.⁵⁰

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَبِئْسَ وَهَارًا (5)

“Nûh, şöyle dedi: “Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim.”⁵¹

Bu ayet-i kerimede iki zıt manayı ifade eden لَبِئْسَ ve وَهَارًا kelimeleri bir arada zikredilmiştir. Bedî‘ ilmi açısından bu durum tıbâkü’l-îcab sanatı olarak isimlendirilmektedir.⁵²

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا (8) ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا (9)

“Sonra ben onları açık açık davet ettim. Sonra, onlarla hem açıktan açığa, hem de gizli gizli konuştum.”⁵³

Bu ayet-i kerimelerde iki zıt manaya gelen جِهَارًا ile إِسْرَارًا ve أَعْلَنْتُ ile أُسْرَرْتُ kelimeleri bir arada kullanıldıkları için tıbâkü’l-îcab sanatı söz konusudur.⁵⁴

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا (18)

“Yine oraya döndürecek ve kesinlikle sizi (yeniden) çıkaracaktır.”⁵⁵

Bu ayet-i kerimede يُعِيدُكُمْ ve يُخْرِجُكُمْ kelimeleri arasında tıbâkü’l-îcab sanatı vardır.⁵⁶

⁴⁵ وتحسبهم إيقاظاً وهم رقود

⁴⁶ وهو الذي يحيى ويميت

⁴⁷ لها ما كسبت وعليها ما اكتسبت

⁴⁸ ا و من كان ميتاً فأحييناه

⁴⁹ et-Teftâzânî, Mutasaru’l-meânî, s.385-386.

⁵⁰ ‘Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatu’l-Vadiha, s. 527.

⁵¹ Nûh, 71/5.

⁵² es-Sâbûnî, Safvetu’t-Tefâsîr, 3/431.

⁵³ Nûh, 71/8-9.

⁵⁴ el-Hereri, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/279; es-Sâbûnî, Safvetu’t-Tefâsîr, 3/431.

⁵⁵ Nuh, 71/18.

⁵⁶ el-Hereri, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/279; es-Sâbûnî, Safvetu’t-Tefâsîr, 3/431.

2. Cinas

جانس fiilinin masdarı olan cinas kelimesi sözlükte “iki şeyin aynı cinsten olması” manasına gelmektedir. İstılahta ise iki kelimenin tüm harfleri veya harflerinin çoğu aynı olmakla beraber manalarının farklı olmasıdır.⁵⁷ Bir kelimede yazılışları ve söylenişleri aynı veya benzer olmakla beraber manaları farklı olan kelimeler bir arada kullanıldığında cinas meydana gelmektedir. Cinas, tam ve nakıs olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Cinası meydana getiren kelimelerin “vücûh-i erbaa” denilen harfleri, harekeleri, harflerin sayısı ve tertibi aynı ise tam cinas meydana gelir. Bu dört benzerlik yönünden biri bozulursa nakıs cinas meydana gelir.⁵⁸

(18) وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا (17) ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا

“Allah, sizi (babanız Âdem’i) yerden (bitki bitirir gibi) bitirdi (yaratı). Sonra yine oraya döndürecek ve kesinlikle sizi (yeniden) çıkaracaktır.”⁵⁹

Bu ayet-i kerimelerde أَنْبَتَكُمْ ve نَبَاتًا ile يُخْرِجُكُمْ ve إِخْرَاجًا kelimeleri arasında cinasu'l-iştikak sanatı vardır.⁶⁰

3. Seci

Seci kelimesi sözlükte, “güvercin ve kumru gibi kuşların nağmelerini tekrarlamak suretiyle ötmeleri” manasına gelmektedir. İstılahta ise nesirde iki fasılının son harflerinin birbirinin aynı olmasıdır.⁶¹

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَبِئًا وَهَارًا (5) فَلَمْ يَرُدَّهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا (6) وَإِنِّي كَلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لَتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَعْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا (7) ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا (8) ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِخْرَاجًا (9) فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا (10) الخ

Hem bu ayetlerde hem de iki fasılının son harfi aynı olan diğer ayetlerde seci sanatı vardır.⁶²

⁵⁷ el-Mu‘cemu’l-Vesît, s. 180.

⁵⁸ ‘Ali Cârîm - Mutafa Emin, el-Belâgatü’l-Vadiha, thk, Kasım Muhammed Nurî, Mektebetu Dâri’l-Fecr, 1. Baskı, Beyrut 2014, s. 492-493; DÎA ??

⁵⁹ Nûh, 71/

⁶⁰ el-Hereri, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/280.

⁶¹ el-Hâşimî, Cevâhirü’l-belâga, s. 330.

⁶² el-Hereri, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân, 30/279; es-Sâbûnî, Safvetu’t-Tefâsîr, 3/431.

SONUÇ

Mekke’de nazil olup 28 ayetten oluşmakta olan Nûh sûresi adını 1, 21 ve 26. Ayetlerinde geçen Nûh kelimesinden almaktadır. Sûrede Hz. Nûh’un Allah tarafından peygamber olarak gönderilmesinden, onun tebliğ faaliyetlerinden, tevhit inancına davet, Allah’a kulluk etmek, peygambere itaat etmek ve Hz. Nûh’un asi ve münkir kavmine yaptığı bedduadan bahsedilmektedir. Düzgün ve yerinde söz söyleme usul ve kaidelerini inceleyen belâgat meânî, beyân ve bedî’ olmak üzere üç ilimden oluşmaktadır. Meânî sözün yer ve zamana uygun olmasına dair kuralları, beyân maksadı açık bir şekilde ve değişik yollarla ifade etme usullerini, bedî’ ise sözü güzelleştiren ilkeleri inceleyen ilim dalıdır. Nûh sûresi beyan ilmine dair teşbih, mecaz-ı mürsel, istiare, mecaz-ı akli ve kinaye gibi edebî sanatları; meânî ilmine dair kasr ve itnâb gibi edebî sanatları; bedî ilmine dair ise tıbak, seci ve cinas gibi edebî sanatları ihtiva etmektedir.

KAYNAKÇA

Bolelli, Nusrettin, Belâgat, 8. Bakı, M.Ü. İlahiyat Fakültesi vakfı yayınları Nu: 72, İstanbul-2013

Bulut, Ali, el-Belâgatu’l-Muyessere, 22. Bakı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2022.

Cârim – Emin, Alî- Mutafa, el-Belâgatu’l-Vadiha, thk, Kasım Muhammed Nurî, Mektebetu Dâri’l-Fecr, 1. Baskı, Beyrut 2014.

Cerrahoğlu, İsmail, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1983.

Çağmar, M. Edip, Alıştırmalarla Belagat, Ravza Yayınları 2013.

Durmuş, İsmail, “Meânî”, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), Ankara 2003, 28/204-206.

el-Fîrûzâbâdî, Ebü’t-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya’kûb b. Muhammed, el-kâmûsü’l-muhît, thk. Mektebu tahkîki’t-turâs fî müessesti’r-risâleh, 6. Baskı, Dımişk 1998, Müessesti’r-risâleh.

el-Hereri, Muhammed el-Emîn b. ‘Abdillah e-Ürmî el-‘Ulvî, Hedâiku’r-Ravhi ve’r-Reyhân fî Revâbi ‘Ulûmi’l-Kur’ân, Dâru Tavku’n-Necât, Beyrût 2001.

el-Kazvîni, Celâluddîn Muhammed b. ‘Abdirrahmâ Hatîb, Tehîsu’l-Miftah, el-Mektebetu’l-Hanîfyeye İstanbul.

es-Sâbûnî, Muhammed Ali, Safvetu’t-Tefasîr, Dâru’s-Sâbûnî, 1. Baskı, Kâhire 1997

et-Teftâzânî, Sa’düddîn Mes’ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî et-Teftâzânî, Muhtasaru’l-Meânî, el-Mektebetu’l-İslâmiyye, Midyat.

Hacımüftüoğlu, Nasrullah, “Beyân”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 1992, 6/ 22-23.

Hacımüftüoğlu, Nasrullah, “Bedî’”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 1992, 5/320-322.

Hâmid ‘Avnî, el-Minhâcü’l-vâdihu li’l-Belaga, el-Mektebetü’l-Ezheriyye li’t-türâs, 3/219.

İbn ‘Âşûr et-Tûnisî, et-Tahrîr ve’t-tenvîr, ed-Dâru’t-Tûnisiyye li’n-neşri, Tunus 1984.

Kılıç, Hulusi, “Belâgat”, TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 1992, 5/380-383.

Mecme‘u’l-lugati’l-‘Arabiyye, el-Mu‘cemu’l-Vesît, Mektebetu’ş-şrûki’d-Duvliyye, 4. Baskı, Kâhire 2004.

Yaşaroğlu, M. Kâmil, “Nûh sûresi”, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 2007, 33/ 231.

20.07.2024

REF: Akademik Teşvik

İlgili makama;

ATLAS 12. Uluslararası İleri Bilimsel Çalışmalar ve Disiplinlerarası Araştırmalar Kongresi, 1-3 Temmuz 2024 tarihleri arasında Paris'te 20 (Croatia, Albania, Indonesia, Portugal, Türkiye, Vietnam, Nigeria, Poland, Georgia, Morocco, Azerbaijan, Tunisia, France, Romania, Italy, Philippines, S. Korea, Uzbekistan, Kosovo, Spain) farklı ülkenin (Türkiye 44 bildiri- Diğer ülkeler 82 bildiri) akademisyen/araştırmacılarının katılımıyla gerçekleşmiştir

Kongre 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen "Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarım fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır." değişikliğine uygun düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir,

Saygılarımla

Prof. Petra PELLETIER
Organizing Board Committee

Web site: <https://www.atlasconference.org/>

Email address: atlaskongre@gmail.com

